

Vytutas Košuba, Niujorkas. Bronzes medalis iš serijos "Lietuvos didžiųjų kunigaikščių", 1975 m.

Genovaitė PETRULIENĖ
Dainuoja Lietuvos siela

Ko, šermukšni, ašarų karoliais
Nuriedėjai vasaros gale?
Šaukia šaukia margas gerves toliai,
Okeanų stichija žalia.

Šypteli nutoldama saulutę,
Ir ją gena paukščių klegesys!
Surikiavo it paukščius mūs būtį
Sumanai Aukščiausiojo akis!

Šermukšnėli, žalias mano broli,
Byra žaros ant manos galvos...
Skamba vėjuos paukščių klyksmas toliuos -
Tai siela dainuoja Lietuvos.

Sovietų okupacija, juo vykdytas tautos genocidas, deportacijos prievartinė kolektivizacija ne tik pareikalavo bausių kančių ir aukų, bet ir iki šiol nematytu, apokaliptiniu mastu apipleštė ir nuskurdino kraštą. Šimtai tukstančių darbličių, tvarkingu žemdirbių atpleisti nuo saviosios žemės, sukioti į kalėjimus bei lagerius, ištremti į bekarštę Sibiro taigą, į amžiną žalo žeme. Brutaliausiu būdu nuteikta amžinoji gija, jungusi tautą su gimtaisia žeme. O likę krašte laisvi ūkininkai paversti bėtesiais kolchozų baudžiuninkais savo tėviškėje.

Išlaidavus iš okupacijos ir atkūrus nepriklausomą valstybę, atrodo, turėjo išnykti ir okupantų primesti įstatymai, įsteiginti totalini tautos aplėsimą. Tačiau tautos išrinktas Parlamentas labai vangiai ir tarai nenorių priliminėjo įstatymus, atstatant čia teisingumą ir leidžiančius apipleštiniams pilieciams atgaityti bent ištiksių daiktų okupantu pagrobto turto. Deputatai - komunistai ir socialdemokratai visais leistinais ir neleistinais būdais bandė išugdyti ar bent pristabdysti šiu gyvybiškai svarbių

įstatymų priėmimą. O kai jie pagaliau buvo priimti, anaipolt ne visi ju punktai atitiko tautos lūkesčius. Įstatyme dėl nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turą atstatymo tvarkos ir salygų atskrido punktai, neatitinkantys demokratinės valstybės i-

dėti savo senelių turą. Pilieciams, norintiems atsiimti okupantui atimtą turą, įstatyme numatytos įvairios dirbtines kliūties. Žemė atiduodama tik tiems asmenims, kurie dirba žemę ar gržta ūkininkauti. Gražinamos žemes plotas ribojamas 50 ha,

savininkui nesuteikiama teisė išskeldinti iš savo namo ten gyvenantių asmenų. Kad toks įstatymas yra ydinas ir keistinas, akiavardžiai rodo kauniečių pasipirkimą, sukėlęs, placių spaudoje nuskambėjęs "benamės" D.Mrazauskienės atvejis. Gar-

Jurgis OKSAS

Demokratija ar tautinis socializmas?

tatymų dvasios ir prieštaraujantys įvenciuodam laisvos, demokratinės visuomenės principui - privatinės nuosavybės testinumui ir neliečiamybei. Paveldėjimo teisė buvo susisaurinta iki minimumo - paveldėtojais pripažinti tik vaikai, tėvai ar suauginti. Toks susisaurinimas pirmiausia paliečia žvusu partizanų vaikus, kurie nebeteiko teises pavel-

miško - 10 ha, sklypai miestuose ar miesteliuose - dviešėjimt ar trisdešimt arčių limitu. Vislikon paveldėtojo dispozicijon žemė pereina ne iš karsto, o tik po penkerių metų. Jei savininkas nesugeba per metus pradėti dirbti žemę, ji nacionalizuojama. Ypatingai daug apribojimų numatytas namų savininkams ir paveldėtojams. Netgi neturinčiam kur gyventi namo

bingas Kauno statybininkas, inžinierius F.Kuzminas, Nepriklausomybės metais stėsė Karo muziejų, gržęs iš sovietų lagerių buvo priverstas apsigyventi savo namo palepeje, o jo namo keturių kambarių bute gyvenanti viena vienintelė moteris ne tik nesiruošia aplieisti šio buto, bet ir terorizuoją daug iškentėjus senelį, namo savininką.

1991 10 07

Išpraeities Tavo sunūs te stiprybę semia

650-asioms
Lietuvos Didžiojo
kunigaikščio Gedimino
mirties metinėms

1323 m. sausio 25 d.
Gedimino laikas Liubeko,
Zundo, Bremeno,
Magdeburgo, Kelno ir kitų miestų pilieciams

...Be to, kiekvienam geros
valios žmogui atidarome
(savo) kraštą, valdas ir (vi-
sa) karalyste.

Riteriams, ginklane-
siams, pirkliams, gydyto-
jams, kaltviams, raciems,
kurpiams, kailiadurbiam,
malūnininkams, kruatin-
inkams ir (kisioms) bet ko-
kioms amatininkams -
šiemis visiems išvardintiems
(žmonėms) mes norime pa-
skirti žemės kiekvienam pa-
gal jo paditį.

Tie žemdirbiai, kurie no-
rės atskyti, desimt metų te-
dirba mūs žemę be mokes-
čio. Pirklių teatrysta ir iš-

vyks-
ta laisvai,
be jokių rinkliavų ir
muitu, visai be jokių kliū-
cių.

Jei panoris pasilikti rite-
riai ir ginklanešiai, juos ap-
dovanošiu pajamomis ir val-
domis, kaip dora.

Tad visi (tie) žmonės tesi-
naudoja civiline Rygos mie-
sto teise, jei paskui nebus ge-
riau sumanyta išmintingų-
jų tarybos.

Kas kliudys minetų į
(nuostatu vykdymą) ir net
darys kliūčių vykstantiems
turėdantį eikaučią iš-
destytavis dalykais, tie skau-
dėjai mes užgaus; nė redima
kad (toks įeidiomas) daro-
mas ne žemė, bet mūsų kora-
liskajai didybei.

Juk nuo šio meto mes nori-
me niekam nedaryti žalos,
bet visiems teikti pagalbą ir
sutvirtinti amžina sajunga

taika, brolybę ir tikrają mei-
lé su visais Kristaus tikin-
čiųisiais.

Kad šie (nuostatai) nie-
kad nebūtų pakeisti, mes ši
laiką palindijome ir sutvir-
tinome mūsų antspaudu.

Duota mūsų mieste Vil-
niuje po gilių svarstymų
1323 Viešpaties metais,
švento Povilo apaštalo atvi-
vertimo (dienoje).

Prašome visus tarijus nu-
rašyti ši laiką ir jo nuorodą
driniai: pris busycios acuru,
o pati laiką dėl reikškumo
mūsų kaip iškilo aukščiau pa-
siūsti kaunyminiam miestui,
kad tuo būdu Dievo garbė
taptų sinoma visiems.

Melskitis Dievą už mūs.

(Litauka iš "Gedimino
laikų", paramai V.Paduča ir
L.Szel, "Mintis", Vilnius, 1966).

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos tarybos nutarimas

Nusiusta:

Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai
Lietuvos Respublikos Generaliniam prokurorui

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos taryba reiškia nepasitikėjimą Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros darbuotoju J.Bakuchionu.

Sis asmuo aktyviai reiškėsi teisdamas mūsų žmones politiniuose procesuose, o dabar paskirtas tų pačių žmonių reabilitacijos reikalams, t.y. jis peržiūri pasipriešinimo bolševikiniams režimui dailiu bylas. Reikalaujame nušalinti J.Bakucionį nuo šio darbo.

Tarybos pirmmininkas A.LUKŠA
1991 09 28

Istatymo netobulumas, jo revere-
ransai okupantų įvykdytos prievar-
tos pusėn, leido prokomunistiškiu
nusiteikusiu Vyriausybės patarė-
jams suformuluoti nutarimo projek-
ta, praktiškai panaikinančių daugelį
statymo punktu. Šis nutarimo projek-
tas, kurį ruošiamasi priimti spalio
9 dieną, įteisina kompartijos ruk-
cionierių bei kitų sukcijų sudarytus
neteisėtus nacionalizuotų namų
"pirkimo" aktrus, sudaro neveiklia-
mas kliūčius savininkui ar įpėdiniam
atsiimti gyvenamuosius namus bei
žemę, sutelkia teisę patiemis pagrob-
ti turto naudotojams spręsti jo graži-
nimo klausimus. Priėmus iš polety-
minklio aktą, netekėtų teisės atgaudi savo
tėvų ir protėvių prakaitu sukaupta
turta didžioji dauguma tremtinių
politinių kalinių ir rezistentų.

Septyni socializmo praktikos de-
šimtmečiai parodė visą šios santi-
varčios absurdumumą ir negyvybin-
gumą. Nejaugti tauta, patyrusi tiek
kančių šios antinumanistikos sistemos
prievartoje, leis atginti naujus - tau-
tinio socializmo variantus?

1991 m. spalis

TREMTINYS

2

Negaliu pamiršti Krasnojarsake praleistų suniklu tremties dieną, tačiau tarp jų ir šviesus prisiminimai apie nuostabu ir īventa profesorių kunių Juozą Gustą. Tai jis palaikė ir keli mūsų tremtinį dvasia. Negaliu nutylėti nepasakojusi visiems apie šią klinių asmenybę. Tikiuosi, kad atsiras daugiau gyvų žmonių, kurie

dėsi, kad sunku lietuviškai mokyti. Tada profesorius pasidodino dukrelė ūliai ir pradėjo pasakoti:

"Profesoriaujant Milano universitete, vienas draugas iš Oksfordo universiteto Anglijos pasiūlė man susikeisti vietomis. Sutikau. Profesoriavau jau antrus metus Oksforde, ir vėl man nusilypsojo laimė. Paslunčia

juoktis, kad Nėris, nors ir labai talentinga, bet kaip netikinti, palaidota ir lyg pameta kaip šunelis patvory be religinių apeigų.

Profesorius juos subarė ir papaskoko, kad Salomėja Nėris mirė aprūpinta šventais sakramentais.

"Tai padariau aš pats, - iš lėto ištarė kun. J.Gustas, Salomėjos Nėries

visu tikinčiuju ir jų šeimos narių".

Zinojau, kad profesorius gyvena pas vieną baltarusę senutę. Tačiau tik 1959 m., jau grįžusi iš tremties į Kauną, sužinojau kraupią istoriją. Kartu Valžiganto gatvėje suritauku buvus tremtinį advokatą Zigmą Toliūnį. Su ašaromis akyse jis man papaskokojo apie išlūdą profesorių likimą. Šią istoriją, sajūdė graužiamą, pasakojujam jam kun. J.Gusto Šeimininkės duktė. Profesoriaus Šeimininkė Krasnojarsake už atyginimą buvo duotas tokis nurodymas: paduodant kava, išberti baltų miltelių. Vieną sekundienį profesorius, atlaikės ūv.Mišias, atsigulė kaip paprastai pailsėti, nes 18 val. reikėjo vėl eiti laikytis pamaldas. Maldininkai nustabė, kad tokis punktualus žmogus neatėjo žadėtu laiku. Išlaužę kambario duris, rado kambario viduryje ant grindų, paplūdujus kraujuose, mirusį profesorių. Šeimininkė toptelėjusi mintis, kad čia yra ir jo kaltė. Nunebusi likučius miltelius ištirti laboratorijai. Ne, tai nebuvę nuodai, o tik lėto veikimo milteliai, tūrinčiantys kraują. Šeimininkė išprotėjusi.

Profesorius kun. Juozas Gustas palaidotas Krasnojarsko kapinėse. Iš 1959 m. darytų nuotraukų matyti, kad kapas aptvertas apie pusantro metro aukščio metaline tvorele, ir pastatytas akmeninis (o gal betoninis) apie dviejų metrų kryžius su niša paveikslėliui viršutinėje pamato daile. Ar nereikėtų Jo Šventus palaikus pargabenti į Lietuvą?

Reikėtų jo garbei ir muziejelyje išrengti.

Juozas MAČIOKIENĖS
pasakojima užraše
Leonas JUOZONIS

KAUNAS

Gulagu apaštolas

Juozas GUSTAS (1906-1958 m.), gimas Jurbarko valsč., Kliūčių km., kūnigas salinėdis. Iš vienuolių istojo 1923 m. Italijos universitetuose studijavo filosofiją ir teologiją, 1932 m. išijo teologijos licencijato mokolinių laipinių. Kunigu įventintas 1933 m. Po papildomų studijų apgynė filosofijos ir filologijos daktaratus. Lietuvoje kuri laiką klebonavo Salutiniukio parapijoje, kurioje buvo įsikirę salinėčiai. Profesoriavo Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultete, dėstė pastoracine teologija ir pastoracine mediciną. Vėliau Vilniaus kunigų seminarijoje dėstė graikių kalbą. Buvo geras seniūnijos ir dabantinių kalbų žinovas, domėjosi lyginamaja kalbotype. Išleituvių kalbą išvertė nemažai knygų, tarp jų ir "Eneidios" poema hezgazmetru (iš lotynų k.). Aktyviai dirbo lietuvių kalbinių spaudoje. Pokario metais (1946 m.) buvo sovietų suimtas ir ištremtas į Sibiro gulagą. Lageriuose dirbo aktyvų pastoracinių darbų tarp kalinių, skaitė idomias paskaitas apie lietuvių kalbą, istoriją, kalbotype. Grįžę į Lietuvą, po poros mėnesių (1956 08 27) savo noru vėl išvyko į Sibirą misijoms tarp vietinių gyventojų (lietuvių, lenkių, rusų, voidecių).

Gyveno Krasnojarske, garsėjo kaip labai geras krosmių statymo meistras. Vėliau dirbo įvairiose gamyklose svetimų kalbų (anglių, vokiečių, italių, prancūzų) vertėju. Cia įskurė katalikų maldos namus ir parapiją.

Mirė labai neaiškiomis aplinkybėmis, palaidotas Krasnojarske.

Povilas VITKEVIČIUS
1991 10 03

Apie prof. kun. Juozą Gustą ir Salomėją Nėri

plačiau apie jį papasakos.

Prisimenu jį visada energingą, raudonakruostą, nepaprastos šimtmečio. Pirmą kartą, kun. J.Gusta pamačiau Krasnojarske laidojančią ūkininkę a.s. Juozą Grėbliauską. Būdama katalikų bendruomenės pirminkinė ir kalbėdama prie kapo, padėkojau ne pažiūstamajam kungiui už paramą. Po to paklausiau kun. J.Gusta, kaip bendruomenė galėtų atslyginti už pagalbą. Kunigas tik nusilypsojo ir įdėjo man į klišenę voką su, regis, 200 rublių šių laidotuvų išlaidomis...

Mes, lietuvių, kiek galėjome, remdamose vieni kitus. Dažnai į mano mažytį kambarėlių užeidavo suvalgyti sriubos ir visada linksmas profesorius su draugais. O jo geriausiai draugai buvo linksmieji studentai Lioginas Janaudis ir Balyš Kavaliauskas, su kuriais jis draugavo kaip su sau lygiais.

Kartą atėjė padėjo keliis kilogramus mėsos ir žuvį, sakydami, kad tai mano dukrelei Laurai. Laurutė skund

mane į Indiją, Deli universitetą, studijuoti pas Rabindranathą Tagore senosios sanskrito kalbos.

- Kodėl mane stūnčiate? - klausiu aš.

- O todėl, kad tu lietuvis, o lietuvių kalba yra artimiausia senajai sanskrito kalbai.

Jau imatrikuliacijos dieną Tagore papräčė mane lietuviškai sukalbėti malda "Pater noster". Atėjės prie manės, Tagorė beveik kas trečią žodį jau kartojo panasiu sanskrito žodžiu. Ir nuo čia prasidėjo mūsų bendravimas. Vos tik sandalaus apsilaves, basas greitasis Tagorė įžengia pro auditorijos duris, jau kalba anglų fraze. Aš ją verčiu lietuviškai. Nuo to prasidėdavo visos Tagorės senojo sanskrito paskaitos. Tai štai kaip garsusis Tagorė vertino lietuvių kalbas", - baigė profesorius. Nuo tada dukrelė pradėjo mokyti lietuvių kalbos ir pasigyrė, kad gavusi iš Lietuvos poetės Salomėjos Nėries knygą "Diemedžiu žydėsiu". Tada linksmieji studentai pradėjo

kvietimui man pavyko nepastebėtam įėjti į Raudonojo Kryžiaus ligoninę Kaune. Atlikusi išpažintį ir susitikiusi su Dievu, poetė ištraukė iš po pagalvės storoką juodais viršeliais sąsiuvinį ir paprašė įvykdyti jos paskutinį prašymą - paskelbti ši dienoraštį viesai. Ji žinanti, kad Lietuva ją prakeikusi, bet tikinti, kad perakite ši dienoraštį, nuimsią nuo jos prakeikimą. Aš įsidėjau sąsiuvinį į krepšelių ant krūtinės ir išsinėjau namo.

Vėliau dienoraštį įdavau į geras rankas, kad nuvežti į Oksfordo universitetą. Jūs nepamirikite ir, esant galimybei, pasakykite visiems, kad šis poetės Salomėjos Nėries dienoraštis yra Oksfordo universiteto bibliotekos archyve".

Profesorius rūpinosi ne tik mušis, lietuvių. Jis važinėdavo po plati Krasnojarsko apylinkes, laikydamas pamaldas čia atvežtiems katalikams Pavolgio vokiečiams, baltarusiams ir kitiems. Pradėjo mus kvieсти į saugumą ir versti pasirastyti, kad kūnigas Gustas ima mokesčius už patarnavimus. Mes aiškinome, kad katalikų bendruomenė gyvena iš aukų, ir nesirašėme. Siūlėme profesoriui išvažiuoti kitur, bet jis sakė: "Nevaziuosiu iš čia tol, kol nepakrikštysi

per 20 metų viskas pasikeitė iš pagrindų. Reikėtų geros studijos, kas per ta laiką padaryta lietuvių tautai.

Nepridausomą Lietuvą pripažista pasaulis, o ir mūsų prezidentas, ilgai lükuriavęs, pagalbau turėjo pripažinti. Bet, atrodė, kad daug atsiras naujų dalykų, kai paaiškės perversmininkų byla. Yra didelis klausimas, kas tą perversmą suplanavo. Daug kas mano, jog pats Gorbis ji sureišė, kad gautų iš užsienio paramos pinigais. O kas būtų, jei tam ir pats Bušas buvo pritares? Tada labai daug kas pasikeistų. Žinoma, tokios prognozės tik pamastymui.

Manau, kad mūsų karta Lietuvai savo pareiga atliko. Istorija mūsų nesmerks. Kur šiandien bebūtų lietuvis, jis pagrįstai džiaugiasi. Tegyvuoja laisva Lietuva!

Linkėjimai tautiečiams!

Jonas VASYS
Spaudai parengė
Juozas ENČERIS
JAV, DEDHAMAS

Ne kažką supratau, nes buvau mažutė. Prisimenu tik - lektuvas ir aplink asfaltas. Kai išlipome, mama sako: "Jau narne". Gyvrai, tokie stipruoliai, bet klaupiasi ir verkia. Klaupiasi ir moterys... Visi bučiuoja žemę, meldžiasi. O mes, mažieji, išsigandę klykiame. Dar nežinojome, kad reikia džiaugtis, kad gali iš džiaugsmo žmonėms ašaros byréti...

"Eime, už kalniuko - mano namai", - sako mama. Ir ateiname prie apsamanojusio pamato akmens. "Buvo sodas... Buvo aviliu...", - klūpedama šnibžda mama. Vėjas aplink mus šiurena kuokštelius šieno, verčia ant pamatų, lyg stogą statyti ir vėl nugriaudyt.

Aš niekada nepamiršiu to akmens, ant kurio stovėjo mano mamos namai.

PANEVĖŽYS,
1989 m.

MINIATIŪROS

Stasė KAPUSTINA

Gimus 1956 m. tremtyje. 1963 m. su tėvais gržo į Lietuvą. Rašo siužetinę lyriką. Jos kūryba nebuvó publikuota.

Akmuo

Ne kažką supratau, nes buvau mažutė. Prisimenu tik - lektuvas ir aplink asfaltas. Kai išlipome, mama sako: "Jau narne". Gyvrai, tokie stipruoliai, bet klaupiasi ir verkia. Klaupiasi ir moterys... Visi bučiuoja žemę, meldžiasi. O mes, mažieji, išsigandę klykiame. Dar nežinojome, kad reikia džiaugtis, kad gali iš džiaugsmo žmonėms ašaros byréti...

"Eime, už kalniuko - mano namai", - sako mama. Ir ateiname prie apsamanojusio pamato akmens. "Buvo sodas... Buvo aviliu...", - klūpedama šnibžda mama. Vėjas aplink mus šiurena kuokštelius šieno, verčia ant pamatų, lyg stogą statyti ir vėl nugriaudyt.

Aš niekada nepamiršiu to akmens, ant kurio stovėjo mano mamos namai.

PANEVĖŽYS,

1989 m.

Juozas ARDZIJAUSKAS

Laisvės šventė!

Po kruvinos aukos mirtis blankiam šešely
Šiurpia tyla išblyškusių veidų
Stebuklo paslaptį vėl pakartot galėjo,
Gyventi tautą žadino varpų aidu.

Varpai, kurių tiek metų negirdėjo
Baltų kiltis, po kryžium parbloksta,
Kancios kely didžias aukas sudėjo,
Kad vėl laisva gyvent būt pašauktu.

Ir laisvės šventė kaip griaustinis pirmas
Sušauks visus iš tolimų tremčių
I tėvų žemę, prie giminės svimo,
Išgrynintus, užgrūdintus kančių.

Ir vėlės žuvusių keliaus per taigą naktį
I šventę šią žvakelės liepsnele.
Padék joms, Viešpatie, tiesiausią kelią rasti,
Palikt saltøj tremty jų nevalia...

Viršum griuvésių, laisvės véjas skrenda,
Džiaugsmo ugnis nesutelpa širdy.
Nors gimto lizdo paukštis neberanda,
Ir daug brangių veidų ir tu neberand...

Graži iniciatyva

m). Vyresnių grupėje nugalėtojų perspektyvus sportininkas iš Panevėžio V. Šeševinsko ir J. Augos auklėtinis D. Žukauskas, numetės diską 39,12 m.

Rutulio stūmimo jaunesniųjų grupėje nugalėtojo vardu iškovojo nugalėtės V. Gylys, nustumės rutulį 10,40 m. Vyresnių grupėje vėl neprakeniamas buvo panevėžietis D. Žukauskas (13,35 m). Ietį toliausiai numetė jaunuojį sportininką grupėje B. Balčiūtė, o vyresnių - V. Antanaitė, abi kiaipédietės.

Kamuoliuką metė tik patys jauniausieji. Nugalėto E. Smiltiūtė iš Klaipėdos (48,56 m). Berniukų gru-

Romualdas MAKAusKAS
KURŠENAI

1991 09 30

1991 m. spalis

TREMTINYS

3

“Eksperimentas” pavyko

Apie kalinių, tremtinį kantą Stalino-Berijos lageriuose, enkavedistų siužėjimus skaiciavau daug knygų. Tačiau susitinku su buvusiais tremtiniais, kaliniais. Tačiau tai, ką papasakojo – siužionas dešimtmetis pensininkas, buvęs politinis kalinas, Mažeikiuose gyvenantis Jonas Augulis, apstulbinė ne vieną. Apie vieną žiauriausį žmonių žalojimą, lušinimą, ypatingą genocido ataką niekas, berods, iki šiol dar nerašė. Galbūt ir nepasakojo. Todėl visuomenė nieko ir nežino. Neatstiktinai, išleidami į laisvę likusius gyvus, enkavedistai griežtais išpėdavo, kad apie gyvenimą išgaliuose, sadizmą tardant niekam nieko nepasakotų. Reikalavo pašrašyti. NKVD, KGB ir dabar bijo tiesos.

Sunku trikdinti žmogaus atmintį, sunku kalbėti apie suluošintus žmonių gyvenimus, enkavedistų padarytas pilktadarybes, vadovaujant TSKP. Štai ką papasakojo siužionas dešimtmetis pensininkas Augulis - stalinių genocido auka.

Gimiau 1911 m. ir išaugau Rokiškio rajone, Panevėžiuko valsčiuje, daugiausiai bežemio valstiečio šeimoje. 1932-1934 m. tarnavau Lietuvos kariuomenėje 1-ame pėstininkų pulke, turėjau puskarininkio laipsnį. Baigiau Salų žemės ūkio ir Veprių gyvulininkystės mokyklas. Dirbau pagal specialybę. Buvaus Šaulių sajungos nėrys, daugiausiai daugiausiai kultūrinį darbą. 1941 06 13 Skapiškyje, kur gyvenau, pastebėjau įtartiną NKVD sambruzdą. Sužinojau, kad esu numatytas areštuioti. Mano geras draugas, vėliau Petras Žilinskas padėjo man pasislėpti, todėl aresto išvengiau. Vokiečių okupacijos metais dirbau pagal specialybę. Žodžiu, niekada niekam blogo nepadariau ir blogo nelinkėjau. Artėjant 1944 m. so-

vietų armija, žinojau, kad galu būti suimtas. Todėl pasidirbau kita pavarde suklastotą pasą. Šiuo dokumentu pokario metais kurį laiką ir gyvenau. Tačiau mane keršto sumetimas Kupiškio enkavedistams įskundė komunistė Zosė Nakaitė. Ji tuo metu dirbo vadovaujantį darbą. Pajutes pavoju, atvykau į Kuršėnus ir įsidarbinau Plytų fabrikė darbininku. Tačiau mane atpažino Kuršėnų milicijos pasu stalos viršininkas. 1949 07 20 enkavedistas mane areštavo ir atvežė į Kupiškį tardymams. Man buvo įkriminuotas kaltinimas, kad kaip buvęs ūlynas esu nepatikimas Tarybų valdžiai ir prietaikė man 58-ąjį str. Tardė mane žiaurus enkavedistas Gusevas. Pradėjo mane mušti pistoleto rankena. Žaibiskai atėjo ryžtas ir nusprenčiai - mirties man neišvengti, tačiau kas nebūtų, mušamas ir kankinamas nesiduosiu. Čiapau kėdę ir trenkiau tardytojui Gusevui, kuris sudrabo ant grindų. Gal todėl vėliau enkavedistai tardytojai ir nebedriso manęs mušti ir kankinti. Po tardymu per Kupiškio ir Panevėžio kalėjimus atvežė mane į Vilniaus Lukiskių kalėjimą. Vėliau išvežė į Leningrado kalėjimą. Čia man ir kitoms kaliniams perskaityė ypatingojo trejeto pasitarimo nuosprendį - 25-eri metai kategorios be teisės grįžti į Lietuvą. Pareikalavo, kad pasirašyčiau man skirtą bausmę. Griebiau į rankas nuosprendžio lape, sudreikiau į gabalėlius ir paleidau pavėjui. Trumpam apstulbo ne tik kaliniai, bet ir enkavedistai, tartum klausdami vienas kito, ką toliau daryti. Puolė mane keletas enkavedistų ir žiauriai sumušė. Sumuštą įmetė į karcerį, kur išbuvalau trejetą parą. Po šio incidento išvežė mane į Vorkutos lagerius, kur devynerius metus dirbau anglies šachtoje Nr. 40.

Čia enkavedistai su kaliniuose vyk-

dė atviro genocido eksperimentus. Tam, be abejonių, talkino gydytojai ir farmacijos. Dažnai vidurnaktį atėjė į barakus, ginkluoti enkavedistai prikeldavo kalinius. Statydavo ant stalo butelius su kaliniams nežinomu skyčiu ir prievara versdavo į geri. Atseit svelkatos pataisymui, nors patys negerda. Iš pradžiu mes, kaliniai, nežtarome, kad su mūmis daromas balsus eksperimentas. Vėliau paaiškėjo, kad, minėtā skysti vartojant, vyrams yra pažeidžiamos ištinės funkcijos. Štai kokio eksperimento aukomis mes, kaliniai, tapome. Gal apie tai parašyti ir kiti, likę gyvi Vorkutos lagerio šachtos Nr. 40 kaliniai.

1958 04 18 išėjau į laisvę. Grįžau į Lietuvą, tačiau įsidarbinti, gauti pastogę negalėjau, ir politinio kalinio priimti į darbą niekas nesiryžo. Vėl grįžau į Vorkutą, savo noru į tremtį. Dirbau sandomu darbininku, gavau pastogę, pašalpą gyvenimo pradžią, kas buvo man atsakyta Tėvynėje Lietuvoje. 1959 m. susipažinau su buvusia Vorkutos lagerių politinė kaline Antanina Išgadaityte. Sukūrėme šeimą. Kadangi tapau enkavedistų genocido eksperimento auka, tai savo vaikų naturėjome. 1972 m. su žmona grįžau į Lietuvą. Už savo santaupas nusipirkome kooperatinį butą. Nors buvau reabilituotas, tačiau visagali Mažeikių milicija pareikalavo per 10 dienų aplieisti Mažeikius. Didelių pastangų dėka pagaliau leido apsigyventi Mažeikiuose, kur gyvenu ir šiuo metu.”

Buvusio politinio kalinio Jono Augilio pasakojimą užraše Vytautas RIMGAILA

KRETINGA

Palaiku niekintojai

Budelis, gilgotinaves vieno Prancūzijos revoliucijos vado Marato žudikę Sarlotą Kordę, norėdamas išteikti miniai, pakėlė jos galvą ir šerė antauši. Už šį poelgi Revoliucinis tribunolas jį nutiesė mirties bausme.

Manau, kad prisiminus pokario istoriją, šis pavyzdis daug ką pasako. Palaiku išneškinimais visais laikais buvo smerkiamas. Todėl norėčiau pasamprotauti apie buvusius “liaudies gynėjus” - stribus.

1944 m. rugpjūčio 24 d. LKP CK ir LTSR LKT nutarimu “naikintojų” būrių turėjo būti kuriama visuose apskričių centruse. Kadangi rusiškas žodis “strebitel” per daug apnuogino šiuo būriu pasidrįtį ir esmę, 1945 m. spalio 19 d. jie pavadinti “liaudies gynėjų” būriais. Anot A. Rakūno, 1948 m. maždaug 300 naikintojų būriuose ir 800 savigynos grupėse buvo apie 15 tūkst. žmonių (A. Rakūnas. Klasikova Lietuvoje 1940-1951 m., “Moksias”, 1976 m.).

Sunku pasakyti, baimės ar neapykantos, išskaičiavimo ar išsitikinimų vedam žmonės įėjo tarnauti priešui. Matyt, išsitikinimų, idėjų faktorius čia buvo menkdausias.

Kokios buvo šiuo būrių funkcijos, veikla? Sovietinuose šaltiniuose tai vadinama “kova su nacionalistiniu ginkluotu pogrindžiu”. Būriams teikiamas pirmo eilių vaidmuo šioje kovoje. Tai “klasių kovos” pagrindinis ramstis. Tačiau ši teorija neišlaiko kritikos. Žinome, kad jau 1944 m. liepos pabaigoje į Lietuvą buvo atsiusta SSRS NKVD 4-oji Šaulių divizija, vadovaujama gen. P. Petrovo, kurios pagrindinė užduotis buvo - kovoti su ginkluotu pogrindžiu.

Žmonių, dalyvavusių partizaninėse kovose, teigimų stribų ginama valdžia nebūtų išsilaiküsi né triju

dienu. “Liaudies gynėjų” būrių funkcijos buvo tik vietinių gyventojų terorizavimas, jų sekimas, pasalų miškuose rengimas, žinių teikimas garnizonams, taip pat žuvusių partizanų kūnų surinkimas ir atpažinimas. Kaip vykdo “atpažinimas”, visi pui-kių žinome.

Nežino pasaulio istorija tokio karo, koks vyko Lietuvoje - karo priež ūgniaus, tegu ir prieš, palaikus.

Matyt, dabar lengviausia kalbėti apie stribus, kaip apie sistemos įrankį, šių NKVD kariuomenės veiksmams pridengti. „palydusius Tėvynės vaikus“, vykdžiusius įsakymus... labai norejo gyventi. Taip, dauguma jų išliko. Ir kiti, išlikę gyvi, jiems dabar atleidžia. O mirusieji? Tie, kurie gulėjo aikštėse, buvo sparomi, niekinami? Cia juk ne šiaip sau antausis.

Nenorū krauso, kaip jo nenori žmonės, matę savo artimuosius ant grindinio, tačiau teisingumas turi būti atstatytas, kaip turi būti atstatytos ribos tarp savokų: išdavystė, prisitaikymas, kolaboravimas, nusikaltimas. Beje, niekur neskaiciuojau ir neigirdėjau, kad buvęs stribas viešai prisipažintu padaręs nusikaltimą, papaskutu, kur kasė savo aukas. Vargu, ar juos jaudina, kad seserys ir broliai, tėvai ir vaikai jau keletą metų ieško savo artimųjų užkasino vietas.

Taip, jems atleidžiama, byla paliekama jems ir jų kūrėjui. Ir mūsų revoliucių neryja savo vaikų. Tačiau kalbėkime, kuo daugiau kalbėkime apie gatvės grindinius, nušlakystutus krauju, apie pajodusius kūnus, pašutinę dejonę. Priprasti prie to ar užmiršti - negalima, kaip negalima užmiršti, kad buvo ir jų budeliai.

Dalia KUODYTĖ

Ankyščių raj. partizanų palaikai (Algimanto apygarda)

DEKOJAME

visų piniginius sukaus
Mareikiai, „Viltis“, Aušrinė, Aušrinės klubas iš Kanados,

• Marijai Šaušienėi iš JAV,

• Vytautui Alksniui iš Minijorko,

• Viktorui Naujui iš Washingtono,

• Marijai Šaušienėi iš Placidijos,

Hank Werner iš Vokietijos,

Jeanui Matulaitiui, Paului Barustaviciui, Gediminiui Palūšui,

Zeljoiu Matulaičiui, Gasperui Rinkui, Danguolėi Šeirienei, Stanisloviui

Giliui, Stasei Linkevičiui.

Lietuvos žemiai Sejungui už nuosavą 3000 rub. Abėčos lagerių kankinių memorialo statybai.

Miei kauniečiai,

jeigu myliate daina, jeigu branginate laisvės kovų kelia, kviečiame Jus dainuoti laisvės dainų ansamblyje.

Laukiame ketvirtadieniais 17.30-20 val. Partizanų 22, 40-ojoje vid. mokykloje, 320 kab., tel. 733673 (po 20 val.).

Vilkijos skyriaus Tarybos pirmininkai Stasei Kukliartenei reiškiame gilią užuojautą, jos dukrai mirus.

LPKT Sajungos taryba

Bronius Milašauskas

(Pabaiga. Pradžia Nr. 18)

Bronius Milašauskas

Bronius Milašauskas, Kazimiero, g. 1912 m. rugpjūčio mėn. 10 d. Raseinių apskritijoje, Šimkaičių valsčiuje, Antkalniškių kaime.

1919 m. pradėjo lankytis mokyklą Šimkaičiuose.

Bronius dar atsiminė lietuvių kovas už Nepriklausomybę, visą tą sumaištį ir buvusių caro vergų laisvės troškimą didybe.

Bronius mylėjo darbą, laikėsi žodžio, buvo drausmingas ir tiesus.

Tėvelis nusipirkė ūkį Livoniškuose, ūkima čia persikelė gyventi. Bronius išpuošė sodybą medžiais, rū-

Sesuo Genovaitė
MILAŠAUSKAITĖ-PETRULIENĖ

IVYKIAI

Buvusių Archangelsko srt. Ercevo 15 lagerio kalinių susitikimas, 1984 09 14.
Iš kairės: E. Mikulskytė, Z. Venckutė, O. Kriščiūnaitė, E. Bružaitė, J. Seiliūtė,
V. Bartkutė, V. Dambrauskaitė

RADVILIŠKIS. Rugpjūčio 29 d. buvo iškilmingai perlaidoti 13 partizanų palaičiai, iškasti iš ūlinio ir kitų vietų. Visų jų pavidės iškaltos ant naujai pastatyto paminklo. Tarp jų ir mano mokslo draugo, poeto Petro Bartkaus, "Prisikėlimo" apygardos vado palaičiai. I perlaidojimo iškilmėse vaizdavome trys jo mokslo draugai - A. Šlapkis, N. Nausedaitė-Rasa, Petro ryšininkė, ar, visi atbuve lageriuose po 10 metų ir gyd. Žalnlerauskiene, taip pat Petro ryšininkė.

Palaičiai buvo pašarvoti Šaulių sajungos namuose. Paskui iškilminga eisenė į bažnyčią, sustota alkiteje prie buv. NKVD pastato, kur būdavo pametami kėdai isniekinimui. Po gedulingo žv. Mišias palaičius nulydėjome į kapines. Buvo pašventintas naujai pastatytas paminklas žuvusiems partizanams, tauriu žodžiu ir glesmėmis pagerbdžių žuvusieji.

Po laidotuvių lankėmės Mečionėnės sodyboje, Antoniškių kaime, kur šulinėje buvo sumerti partizanų kūnai. Cia po karo buvo įsitūrės NKVD naikintojų dalinys, gerai paslėpęs savo nusikaltimų pėdsakus - šulinys buvo užvertas, teritorija užsaraistuota. Bet žmonių atminties neištrinti.

Vytautas STAŠAITIS
Norėčiau tarti nuo širdu ačiū Panevėžio ir Šiaulių tremtiniai chorams, visiems tremtiniams, politiniams kaliniams, partizanams, ryšininkams, rėmėjams ir globėjams, kovų dalyviams, dažyvusiems perkeliant iš raistų, šulinų mums brangių žmonių, kovos bendratastygių palaičius į Radviliškio naujasiąs kapines.
Algirdas KAMANTAUŠKAS

Redaktorė Vanda PODERYTĖ,
lit. redaktorė Ona BALČYTENĖ,
techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

ATSILIEPKITE!

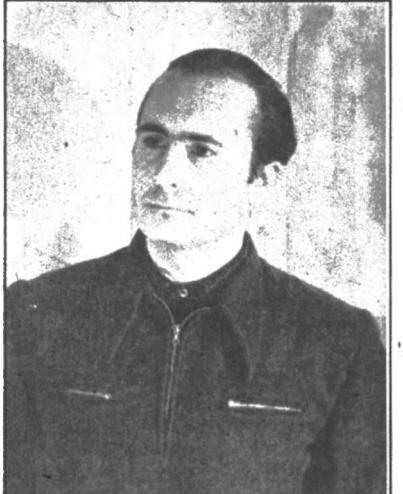
Kazimieras TIEKORIUS, kiles nuo Raseinių. 1945 m. gyveno Lenkiijoje, siuvėjas. 1949 m. rudenį suimtas lenkų saugumo ir perduotas sovietų baudžiamieji organams. K. Tiekorius ar jo artimuju ieško Antanas NIEVULIS, Polska, woj. Suvalki, 16-515 Punsk, ul. Strażacka.

Stasys JOVAIŠA, Teodoro, g. 1904 m. Šiauliuse. Kartu kalėjusių Vorkutos lageriuose ieško duktė Jolina JOVAIŠAITĖ, 235408 Šiauliai, Dubijos 15-1.

Česlovas RICKEVIČIUS, Povišio, g. 1912 07 11 Kauno apskr., Čekikiškės valst., Zabiliškių-Matišiū km. Husarų pulke, vėliau 29-ojo tarptarinių korpuso leitenantas. Suimtas 1941 06 04 ir išvežtas į Norilską. 1943 m. perkeltas į Irkutsko srt. Is prokuratūros ir saugumo komiteto apie jo tolimesnį likimą atsakymo neigauja. Pagal vieną Hudininko (dabar jau mirusio) parodymą, Č. Rickevičius mirė 1942 m. pavasarį Norilake. Kartu kalėjusių ieško Kazys RICKEVIČIUS, 233031 Kaunas, Pramonės pr. 7-30, tel. 750850.

Kristupas KALADINSKAS, Mykolo, g. 1873 m. Zarasų raj., Salako valsč., Zelmeniškių km. 1945 m. kovo 14 d. suimtas ir ištremtas į Komijos ATSR. Mirė 1948 m. gruodžio 20 d. Kartu kalėjusių ir žinančių perlaidojimo vietą ieško Julijus KALADINSKAITĖ, Kaunas, Verkių 22-11.

Aleksas MILAŠIUS, Justino, iš Zarasų apskr., Salako valsč., Avenostos km. Partizanas, slapyvardė Dašielius. Manoma, kad suimtas 1947 m. Nutelistas 25-eriems metams, kai lėjo įtraukti. Po to tremtis - Karaganda. Ten ir mirė. Kartu kalėjusių ir žinančių perlaidojimo vietą ieško Julijus KALADINSKAITĖ, Kaunas, Verkių 22-11.

TREMINTYS*

1991 m. spalio 9 d. Nr. 19(52). SL 289. Kaina 25 kap.
Mūsų adresas: 233000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel.
209530

TREMINTYS*

Redakcija: Liudas DAMBRAUSKAS, Algirdas MARKŪNAS, Natalija PUPEKIENĖ, Dalia KUODYTĖ, Juozas ENČERIS, Alfredas SMAILYS